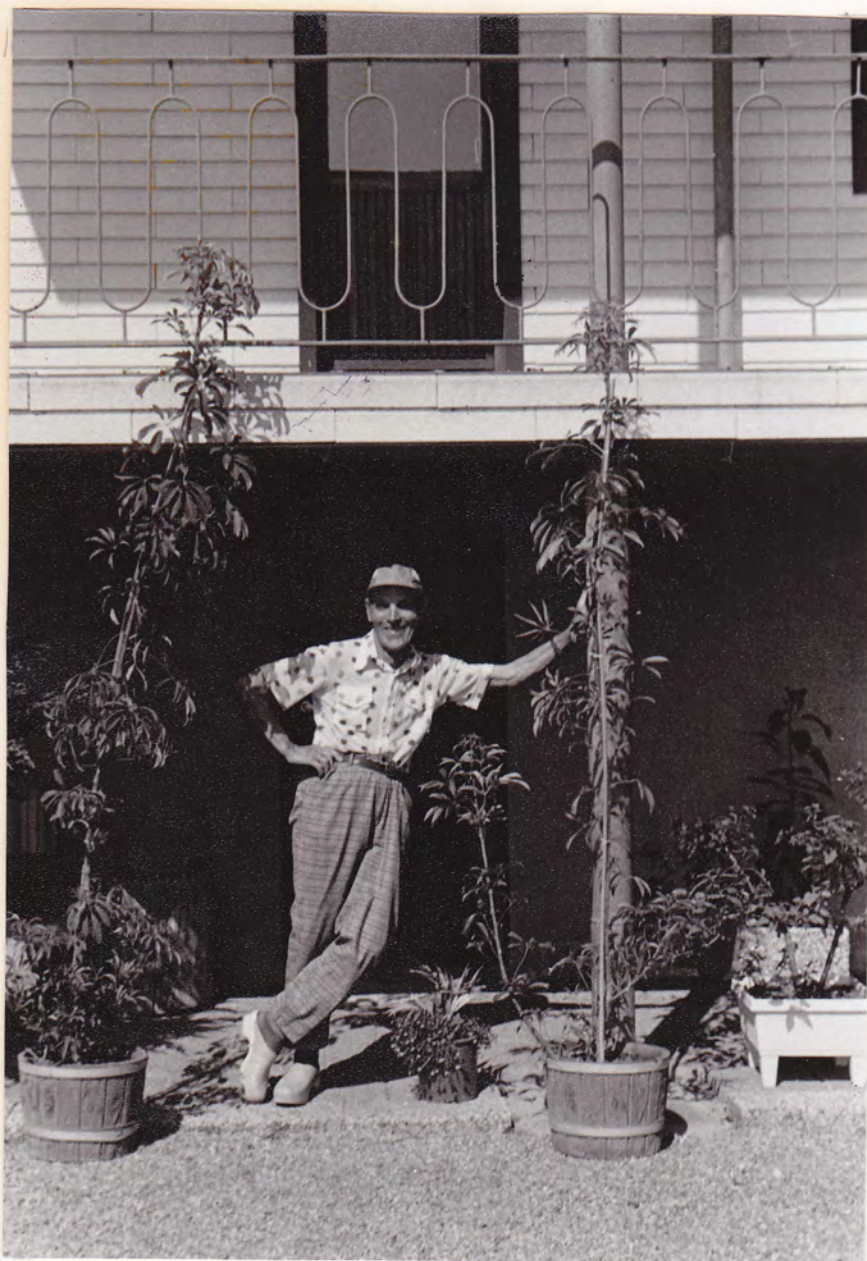




Ture Eriksson



Trädgården S I L V E R D A L.

För att kunna berätta något om trädgården äxx det svårt att finna tidpunkten för början av dess vardande, så jag tänkte berätt om dess tillkomst.

Det var min far och mor som arrenderade torpet Gällsta under Ekebyhov, från den 14 mars 1906. Torpet var under förfall men far och mor förvandlade det under 20 års tid till ett småbruk på 15 har jord, ladugård med ett par hästar 5 kor, svin och höns. Vi var innalles sju syskon av vilka fyra hade lämnat hemmet omkring år 20. Det var mest lerjord på Gällsta tung och svårarbetad så han sökte ett ställe ej så stort och lättare jord. Gällsta kunde han få köpa för 60.000 tror jag det var men gick ej att realisera. Far hade också drabbats av hjärtbesvär. Det blev "Hästhagen" tillhörande Närlunda gård, som fångat hans intresse. Hagen, som var ^mögärdad av staket är nuvarande Hästhagsvägen och Ugglestigen och en del numera uppodlad mark. Ägare till Närlunda då var Larssons sterbhus. Far frågade om han kunde få köpa en del av hagen vilken förfrågan resulterade i att hela markområdet från landsvägentill Ugglebärg avstyckades till fem trädgårdstomter vardera om c:a 16.000 kvm. Tidigare hade endast strandområdet mellan Granbacken och Skärudden, ^{som var} torp under Närlunda, avstyckats ~~xxx~~ som sportstugetomter.

Nu kom även en annan man intresserad för mark. Det var plantskolemästaren på Ekebyhov där under hans ledning drev en större plantskola. Han hade fem pojkar, den älsste ett år yngre än mig, och ville ha tre tomter närmast landsvägen. Tomten närmast landsvägen delades och åkerägaren Adolf Ljungfelt övertog den norra delen. Far köpte de två andra. Råd av sortval av träd och buskar fick han ju av plantskolemästaren som hette John Johansson. Jag minns ännu den novemberdag år 24 då far och jag planterade de första bärträden närmast Ugglebärg. Marken hade plöts på hösten efter klövervall och var nu frusen. Med spätt bröt vi upp plogtiltorna och kunde få ett hål för trädet. Ett trettiotal bärträd planterades där och det var min första kontakt med trädgårdsskötsel. Jag hade genomgått handelskola och sökte arbete.

Ett namn skulle det nya stället ha och Solhem var aktuellt men det skulle Johansson ha på sitt ställe. Då kom tankarna till Tyra Vahlstöm, hennes far och mor jämte mångasyskon bodde i en litet rött hu-s ovanför Ekerö Brädgård. Hon hade rest till Amerika och hennes adress var Silverhill Silverdale Söder om ^{Vancouver} Vankover. Nu sdd namnet Silverdal klart.

Bostadshuset skulle byggas i hagen. Hjalmar, som nu är min sväger och arbetade åt far, körde med en häst och släde hem grus från Träkvista. Bönderna där hade alltid ett hål i skogen där grus togs till vägunderhåll. På ~~sommaren~~ våren grävdes grunden och fyllningen kördes med häst och kärra till ~~xxx~~ det dike som skilde hagen från åkerjorden, gick från nuvarande Solhemsvägen genom växthuset och utmed Hjalmars väg till sitt hus. Sommaren gick åt för att bygga grunden. Jag var hemma då och blandade cement. 9 kärror grus och 3 säckar cement 3 gånger om dagen kunde jag åstadkomma. Sommaren därefter byggde Pettersson, Almedal upp huset som var inflyttningsklart

vintern 28. Fruktträd hade redan planterats en del men nu kom även hallon och jordgubbar. Saltgurkor gav bra resultat första året, på grund av grästörv. jorden, men för övrigt var kålrötter och potatis dominerande kulturer. Drivbänksfönster anskaffade far ett hundratal, vari odlades jordgubbar och syltgurkor mest. Vattenfrågan var den mest bekymmersamma. Far försökte på två ställen och fick vatten nödortfött men på sommaren blev det nästan slut, räckte till hushållet. Johansson gjorde tre stycken och den andra rasade samman under tiden han åt frukost, låg på Solhemsvägen 24s tomt.

Fredagen den 13 juni 1930 ändades fars liv genom en hjärtatack. Mor var sängliggande på grund av ledgångsreumatism och blev sittande invalid i 23 år till. Jag stod i en speceriaffär och sålde bl. a. socker uppvägt i påsar för det nya i paket ville inte många ha, för en månadslön av 75 kr. med fri lunch på restaurang Tre Byttor, Lilla Nygatan. Jag har inte förstått varför, men sorg och förtvivlan födde lusten att hjälpa far där han slutat. Jag byggde upp en cementmur på slänte i manshöjd, finns fortfarande kvar på Hjalmarss tomt, som fick käna som bakvägg till hus av bänkfönster under vinter. Värmesystemet blev en kasserad kamin med rökrör invändigt från den ena sidan till den andra. Kulturen var persilja som planterades innan bänkfönstern byggdes över. Det var min första växthuskultur.

År 32 Byggde jag det första riktiga växthuset 25X3 mtr. invändigt plus pannrum, ämnat för gurkodling. Johansson hade byggt ett fler år tidigare och fått goda skördar. Grunden av detta finns delvis kvar men överdelen revs 82. Hade då stått i förfall ett tiotal år. Vid den tiden kom brytningen. Hjalmar hade gift sig med Daga och de hade en dotter. Vi delade upp området i de två tomter enligt kartan och fick köpa dessa av sterbhuset. Hjalmar ville ha den bortesta, byggde där ett hus och kallade sin trädgård för Slänten. Han skaffade sig fler bänkfönster vid sidan om frilandsodlingar. Jag byggde ett växthus till vid sidan av det gamla. 30X4 mtr. med brutet tak och en $\frac{1}{2}$ mtr. ståndfönster. Kulturen blev lövkojor som skulle säljas till mors dag men kom en vecka försent. Dessutom härjade "baggarna" där som jag ej kände till att i tid bespruta. Där blev i stället nästa år melon. Tredje huset 30X3 ^{byggt} ~~xxxxx~~ som gurkhus var klart 35 avsett för melon. Jag hade korsat två melonsorter och fick fram en nätmelon mer gulaktig i färgen mer plattrund och god i smaken. På friland var det tidig spenat och hallonodling dominerande sen jordgubbar gått tillbaka på grund av vivelangrepp som var svårt att bekämpa. Fruktträden hade nu börjat ge skörd och bidrog till det djärva steget att bygga ett stort växthus. För att förstå detta skall vi titta på den ekonomiska sidan. För en liter hallon eller jordgubbar fick vi i allmänhet 30 - 60 öre. Timpenningen för en man i trädgården var 60 öre Lantarbetaren hade 50 öre plus stat. Kvinnan 38 öre. Det regnade en söndag men vi plockade ändå för att klar bären lade upp dem i källaren för spolning torkning under natten iläggning i kartong på morgonen och in till torget. Jag fick 1.25 för dessa genast jag anlände. 12 tim. arbetslön för en liter jordgubbar i parti.

Tänk på det när Ni handlar
i

På våren började vi gräva för fanngropen och i augusti 37 var huset glasat 40X8 mtr. stort och 4 mtr. högt inock. Jag planterade ut sallat då men med dåligt resultat. Huset var avsett för tomater och det blev så i många år. Vattenfrågan som berördes förut fick sin lösning 34 Då Ekerö Östra Vattenverk bildades. Sterbhuset som ägde Närlunda Företrädde av Ivar Karlsson behövde sälja fler trädgårdstomter för jordbruket gick med förlust och blev den drivande själen, i projektet. Det blev 15 andelar a'1000 kr. ~~Enligt~~ Dålig start 34 men Karlsson hade sålt fler tomter och lovat vatten till 35. Rörgraven grävdes för hand 1,20 mtr. djup och 25 cm. bred i botten till ett pris av 75 öre pr mtr. ~~Fick~~ Omkring midsommar 35 rann vattnet i ledningarna, som fullt utbyggda var c:a 3 km. långa.

År 38 byggde jag det andra huset lika stort. Lade in en Ströbädd av stallströ i botten och sådde rädisor på vintern. Det blev en sensation då. Rädisorna var sådda för att sköras vid påsk och sedan planterades melon. Det blev samma uppståndelse då när melon var färdig som rädisorna. Ingen import förekom då på dessa saker ej heller jordgubbar. Alla butikskjedjor blev mina kunder. Norrmalm Livs- Carl Larsson - N. K. Livs + Fruktbernad - Arvid Nordquist - De flesta fruktgrossister m. fl.

År 39 byggde jag föreningshuset mellan de stora husen 21X4 mtr. Det är det ända jag använder nu som hobbyverksamhet. När det blev färdigt hade kriget brutit ut och Polen delat mellan Tyskland och Sovjet. Det blev svår bränslebrist som resulterade i att Primulaodlingen ökade som ej behövde så mycket värme och Bellis som snitt tillsammans med Primula. De andra kulturerna påbörjades senare på våren. Jag var ej så kraftig till fysiken. Hade sura uppsättningar, tidvis rätt kraftiga och intensiva, levde på dietmat, drack aldrig kaffe bara arbetade vilket tog sin tribut liksom växlarna. Det blev oroligare då kriget brutit ut. Blev inkallad, 43 tror jag, men kasserades för öppet magsår och en vikt av 59 kg. Det som höll mig uppe var nog tanken på far och Gällsta samt de framgångar jag rönt utan erfarenhet inom odlingar. Läkarna med sin dietmat hjälpt mig inte så jag kontaktade en hälsoläkare. Efter en ½ timme var diagnosen klar. Dina ambitioner är för stora, Andhämtningen felaktig. Nerverna brutit samman särskilt här i magcentrum vilket påverkar matsmältningen. Låt bli att äta om du känner dig ledsen. Sjung som Rolf "Lägg dina sorger i en gammal säck." Jag fick erbjudande att överta en mindre frukt och blomsteraffär med bostad. Lämnade trädgården i min systers händer och blev butiksägare. Jag trivdes med kunderna och dom med mig i annat fall hade dom ej blivit fler. Efter två år hade jag ej något besvär med magen längre, gått upp 4 kg. och kunde dricka k a f f e! Efter fyra år i början av 50 talet kom det ett par ingenjörer från Amerika som ville lancera ett nytt system att odla i sand ~~xxx~~ med tillsättning av näringslösning. Det hade utarbetats under kriget åt soldaterna på sandig mark där ej jord förekommer. Jag var nyfiken på idén och dom fick installera ett försök i ett mindre hus. Efter två år måste försöket avbrytas för kraftigt läckage upp stod som ej gick att åtgärda. Idén återkom senare i Finn-

4.
land men då i torvmull istället för sand. Även detta misslyckades. Nu har på åttiotalet sanden utbytts mot steril stenullsmatta och kommit för att stanna. Jag tror det är kemisterna som kommit längre i analysresultaten på de 30 år som gått sen jag försökte i sand. Primulan fick växa som förut i jord och odlingen nådde sin höjdpunkt 59 då det började komma andra växter med halva odlingskostnaden i marknaden. Chrysantemum murklades och blommade även på våren.

Sista melonskörden togs i bänkgården 56 varefter fönstren såldes. Då hade redan de flesta bänkodlingarna försvunnit. Importen hade kommit igång så att tidig melonodling var ej lönsam. Jag började gygga ut amaryllisodlingen under hela 50 talet. Delvis med egen korsning och fick bra resultat. Under 20års tid var det huvudkulturen och kulminerade 69. Då hade primulaodlinge helt försvunnit som krukodling. På 70talet började oljekrisen att minska på de mindre trädgårdarnas antal. ~~Holländarna~~ För oss var en annan sak avgörande. Holländarna hade funnit bra odlingsklimat för amaryllis i Sydafrika där de kunde odla på friland som tulpaner hemma i Holland. Nu blev löken billigare och i år har fler 10 tusental sålts som krukexemplar ned till 20 kr. per stysk i parti. Jag var nästan ensam om krukodling på 50 och 60 talet och omsatte omkring 500 på ett år; till ett pris av 10-22 kr. per styck i parti. Då måste blomknopparna vara framme och till 80 % såldes till jul och nyår.

Det ena stora växthuset stängdes 77 då primula och tomatodlingen upphörde. Det andra stängdes 83 då den på över 20,000 lökar bestående odlingen reducerades till hälften. Året efter stängdes även det övriga till försäljning. Jag blev nu den sista av 6 amaryllisodlare i stockholmsområdet som upphörde med denna odling. Den nu förekommande exemplaren jag tidigare nämnt kommer som preparerade lökar, sätts i kruka och efter någon vecka i värme färdiga att säljas. Vad som nu finns kvar av odlingen är det sist byggda förbindelsehuset 21X4 mtr. och används som s. k. hobbyverksamhet för övervintring och uppdragning av utplanteringsväxter för tomt och villa.

P. S. I och med nybyggnaden 37 förlängdes ~~det 3:e huset jag byggde till 35 mtr.~~ de 3 först byggda husen till 30 och 35 mtr. Omkringår 50 revs de två förstahusen då ett ~~xxx~~ 35X8½ mtr. byggdes på den platsen; för att möta tidens krav. Även de stora husen ombyggdes i slutet av 50 talet och i början av 60 talet. Brädden ökades till 11 mtr. och blev av fribärande konstruktion. Cirkulationspumpar installerades och automatiken skötte luftning och vattning. Anläggningen om 1.300 kvm. stod nu på toppen av sitt vardande men när amaryllisodlingen ej var lönsam längre, födrades nya investeringar för andra kulturer med oviss resultat. Ett liv och en trädgård har nog funnits på många håll och tankarna faller då givetvis på Hesselby-Skälby.

Med ålderns rätt säger jag farväl, med tacksamhet för den hälsa jag erhållit ~~för~~ att uppleva denna stund !

89.01.06

Thore